

Datum 2014-03-07
Diarienummer KUN 254-2011

Kultursekretariatet
Handläggare: Jens Lejhall
Telefon: 070-228 76 30
E-post: jens.lejhall@vgregion.se

Kulturnämnden

Västra Götalandsregionens folkbildningspolitiska program

Folkbildningen är en vital kraft som möjliggör för invånarna i Västra Götaland att utvecklas på bildningens, utbildningens och kulturens områden. Folkbildningen engagerar brett och skapar därmed goda förutsättningar för kultur och bildning med bredd och djup. Genom att utgå från människornas erfarenheter och engagemang så finns det i folkbildningen en unik kraft för förändring och gemenskap, utmaning och tillit. Den organiserade folkbildningen, det vill säga studieförbunden och folkhögskolorna, har utvecklat en särskild kompetens genom sitt arbete i skärningspunkten mellan det professionella kulturlivet och amatörverksamhet, mellan utbildning och bildning, mellan civilsamhälle och myndighetsutövning och mellan generationer. Genom sina olika profiler speglar den mångfalden i samhället, vitaliserar demokratin, vidgar medborgarnas handlingsutrymme och stärker den sociala hållbarheten.

Syftet med föreliggande folkbildningspolitiska program är att klargöra Västra Götalandsregionens principiella förhållningssätt till den organiserade folkbildningen för att därmed skapa en grund för samverkan mellan främst kommuner, studieförbund och folkhögskolor. Programmet tar sin utgångspunkt i den gemensamma visionen *Det goda livet*, som anger följande mål som är direkt relaterade till folkbildningens uppgifter:

- En ledande kulturregion där den skapande kulturverksamheten finns i invånarnas närhet
- En ledande kulturregion där ett kvalitativt kulturutbud når alla invånare i Västra Götaland
- Ett rikt föreningsliv

- Kompetens och kunskapsutveckling
- En god hälsa

Kulturstrategin *En mötesplats i världen* och tillväxtstrategin *Västra Götaland 2020* anger prioriteringar. I *Kulturplan 2013-2015* och *Plan för jämlik hälsa* anges ett antal utmaningar och förslag till åtgärder. Målet är att tillsammans ”bidra till att utveckla en region som är attraktiv, med hög produktivitet och kreativitet och som kännetecknas av solidaritet med alla invånare och med vår omvärld”, att ”bygga en region där fler har möjlighet att utnyttja Västra Götalands samlade utbud av utbildning, arbete, kultur, fritid etc.” samt att ”ge invånarna i Västra Götaland bästa möjliga förutsättningar att utvecklas.” (ur *Västra Götaland 2020*).

1. Folkbildningens förutsättningar

Syfte

Den organiserade folkbildningen, d.v.s. folkhögskolorna och studieförbunden, är en del av civilsamhället och de formulerar egna mål med sin verksamhet som är kopplade till exempelvis profilering, ideologi och omvärldsorientering. Folkbildningen har utvecklat en särskilt kompetens att leda bildningsprocesser utifrån medborgarnas erfarenheter och engagemang.

Det statliga stödet till folkbildningen motiveras främst av att den bidrar till en demokratisk utveckling av samhället och sammanfattas i statens fyra syften med stödet:

1. stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin;
2. bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen;
3. bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället;
4. bidra till att bredda intresset för och delaktigheten i kulturlivet.

Utöver dessa syften med stödet till folkbildningen så anges att:

- Folkbildningen är fri och frivillig
- Verksamheten är idéburen
- Folkbildningen är en del av civilsamhället och folkrörelserna och har till uppgift att stödja dessa.

Ekonomi

Det statliga stödet till de tio studieförbunden och de tjugo folkhögskolorna som är förlagda i Västra Götaland uppgår 2013 till 500 mkr. Studieförbunden verkar i samtliga 49 kommuner i Västra Götaland. Förutom de 20 folkhögskolorna så finns det folkhögskolefilialer på ett flertal platser. Västra Götalandsregionens stöd till studieförbundens regionala verksamhet uppgår till cirka 50 mkr och stödet till folkhögskolor i Västra Götaland uppgår till cirka 86 mkr. Utöver dessa medel så kan Västra Götalands invånare studera på folkhögskolor vars huvudsakliga verksamhet är förlagd utanför Västra Götaland tack vare s.k. interkommunala

ersättningar (ca 16 mkr). Kommunernas stöd till studieförbundens lokala verksamhet varierar. Kommunerna i Västra Götaland ger tillsammans 62 mkr i stöd till i huvudsak studieförbunden. Kommuner ger i princip inga generella bidrag till folkhögskolor. Det offentliga stödet till studieförbund och folkhögskolor i Västra Götaland uppgår därmed sammantaget till cirka 650 mkr. För 2013 gäller därmed att för varje regional och kommunal krona så sker det ett inflöde av statliga medel med 2,5 kronor.

2. Folkbildningen och *Det goda livet*

”Det goda livet står för en god hälsa, arbete och utbildning, trygghet, gemenskap och delaktighet i samhällslivet, en god miljö där vi värnar de förnybara systemen, möta behoven hos barn och ungdomar, en uthållig tillväxt och ett rikt kulturliv. Det goda livet förutsätter en hållbar utveckling, där dess tre dimensioner – den ekonomiska, sociala och ekologiska är sinsemellan beroende och förstärker varandra.” (ur *Det goda livet*)

Det goda livet innehåller fem fokusområden och fyra horisontella mål. Den samlade folkbildningen i Västra Götaland arbetar inom alla fem fokusområden men är särskilt relevant inom områdena; ledande i kompetens och kunskapsutveckling, en ledande kulturregion och en god hälsa. De horisontella målen skall genomsyra all verksamhet.

Fokusområden:

- ett livskraftigt och hållbart näringsliv,
- ledande i kompetens och kunskapsutveckling,
- infrastruktur och kommunikationer med hög standard,
- en ledande kulturregion och
- en god hälsa

Horisontella

mål:

- den gemensamma regionen,
- jämställdhet,
- integration och
- internationalisering

Ledande i kompetens och kunskapsutveckling

Den organiserade folkbildningen är en viktig del av den demokratiska infrastrukturen genom att skapa samhällsengagemang och demokratiska kapaciteter som stärker individens roll som medspelare i politik och samhällsutveckling. Folkbildningens samlade kompetens och utbud skapar en infrastruktur för bildning, ökar kompetenser hos invånarna och vidgar deltagandet i föreningslivet, arbetslivet och inom utbildningsväsendet. Folkbildningen skapar aktiva medborgare som tar ett större ansvar i samhället genom att exempelvis vara aktiva ledare och deltagare i föreningslivet och som skapar självkännedom, personlig integritet och självtillit.

Folkbildningen skapar goda förutsättningar för personliga färdigheter och ansvarstagande för vidare studier, ger kompetenser som krävs för att delta i ett livslångt lärande och gör invånarna mer anställningsbara på arbetsmarknaden. Folkhögskolan utgör en egen skolform som verkar under särskilda villkor, men med kurser som kan relateras till det offentliga utbildningssystemets olika nivåer.

En ledande kulturregion

Folkbildningen kännetecknas av ett fokus på deltagarkulturen och ett vidgat deltagande i kulturlivet. Folkhögskolor och studieförbund erbjuder arenor för det egna skapandet, för publika kulturarrangemang och för kulturutbildningar. Studieförbundens och folkhögskolornas kulturverksamhet bidrar därför till att kulturen är levande i Västra Götalands kommuner i form av studiecirkel och kulturarrangemang samt att invånarna får goda möjligheter att utveckla sitt eget skapande.

En god hälsa

Folkbildningen har dokumenterade effekter när det gäller förmågan att skapa god hälsa för människornas hela existens genom att skapa självförtroende, meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet. Detta är hörnstenar i människans upplevelse av god hälsa. Folkbildningen gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen. Folkbildningens arbetssätt genomsyras av förhållningssätt och metoder som skapar förutsättningar för en god hälsa genom att arbeta utifrån en helhetssyn på individen, att erbjuda en lärmiljö som är trygg, bekräftande och personlighetsutvecklande samt erbjuda ett socialt sammanhang med låga ingångströsklar och accepterande miljö. Folkbildningen skapar tilltro till den egna förmågan och därmed möjlighet att ta ansvar för sin egen livsutveckling.

3. Utmaningar och mål inför Västra Götaland 2020

I strategin *VG 2020* formuleras åtgärder som bryts ner till delregionala genomförandeplaner. Västra Götalandsregionen beslutar i första hand om insatser som kan implementeras i de egna verksamheterna, men regionala åtgärder blir verkningfulla först om det finns ett lokalt mottagande. Samverkan och koordinering är nyckelord för Västra Götalandsregionen.

I *Västra Götaland 2020* anges Västra Götalandsregionens prioriteringar inför 2020. Målet med tillväxtstrategin är ”fler jobb och färre arbetslösa, minskat utanförskap och segregation, till en uthållig och mer hållbar tillväxt och ökad delaktighet och kreativitet”. (*Västra Götaland 2020*). Utifrån de övergripande målen och utmaningarna formulerar tillväxtstrategin fyra områden med uppsatta mål: en ledande kunskapsregion, en region för alla, en region där vi tar globalt ansvar och en region som syns och engagerar. Folkbildningens aktörer spelar en viktig roll för att uppnå dessa mål. För den organiserade folkbildningen gäller särskilt nedanstående områden.

Fler jobb och färre arbetslösa

Folkhögskolornas allmänna kurser möjliggör för invånarna att erövra behörigheter på motsvarande grund- och gymnasienivå. Folkhögskolor är ofta en lämplig utbildningsanordnare för individer som kommer från studieovana miljöer, ungdomar eller långtidsarbetslösa.

På folkhögskolor erbjuds en mångfald av kurser som tillgodoser behov som andra utbildningsanordnare inte erbjuder. Folkhögskolorna bedriver särskilda kurser med en smalare profil för de som vill odla en begåvning eller ett intresse, exempelvis konstnärliga, hantverksinriktade och friskvårdsinriktade kurser. Den organiserade folkbildningen bedriver också yrkesutbildningar på eftergymnasial nivå som ger yrkesbehörighet, som exempelvis fritidsledare, behandlingsassistenter, teckenspråkstolkar och journalistutbildningar, eller förberedande utbildningar för exempelvis socialarbetare eller diakoner.

På de områden som ligger inom ramen för det kommunala ansvaret är folkbildningen i allmänhet och folkhögskolorna i synnerhet en utbildningsresurs inom exempelvis SFI, arbetsmarknadsutbildningar och grund- och gymnasieskolan. Västra Götalandsregionen vill skapa bättre förutsättningar för

folkhögskolor att fungera som en resurs för kompetensförsörjningen för kommunerna i allmänhet och för att höja andelen invånare med kunskaper motsvarande gymnasienivån i synnerhet.

Inom det prioriterade området ”fler jobb och färre arbetslösa” anger *Västra Götaland 2020* följande insatser:

- ”Stärka den stödande infrastrukturen för en ledande kunskapsregion”. Västra Götalandsregionens stöd till folkbildningen syftar till kompetensutveckling bland studiecirkelledare och ledare/medlemmar i medlems- och samverkansorganisationer och därmed skapas förutsättningar för hög kvalitet i kurser, studiecirkel och kulturprogram. Genom stödet ges ekonomiska förutsättningar för att utveckla civilsamhälle och föreningsliv.
- ”Skapa en sammanhållen arena för ungas möjlighet till praktik, ferieplatser, mentorer”. Västra Götalandsregionen vill utveckla arbetet med att vara en socialt ansvarstagande arbetsgivare och inom ramen för exempelvis arbetsmarknadsnoderna samverka med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och folkhögskolorna.

Minskat utanförskap och segregation

Västra Götalandsregionens stöd till folkbildningen syftar till att skapa förutsättningar för ett kulturutbud i hela Västra Götaland. Genom studieförbundens lokala verksamheter erbjuds ett rikt kulturutbud på bibliotek, kulturhus, museer och m.m. i invånarnas närhet.

Västra Götalandsregionen vill skapa goda förutsättningar för folkhögskolornas folkhälsoarbete genom exempelvis riktade insatser från folkhälsokommittén. Folkhälsokommittén utvecklar även metoder för att nå ut med information om befintliga och nya mötesplatser för äldre med lågt deltagande samt med att stödja föreningslivets regionala organisationer. Studieförbunden erbjuder möjlighet att i studiecirkelns form öppna för nya intressen och skapa nya gemenskaper som stärker det civila samhället.

Västra Götalandsregionen vill arbeta med att utveckla kompletterande och alternativa studieformer för de som inte gått igenom det formella utbildningssystemet. Detta kan ske inom t ex kompetensplattform Västra Götaland, inom ett regionalt kunskapslyft och genom att utöka kursutbudet och antalet studieplatser på folkhögskolorna.

Västra Götalandsregionen vill utveckla och stödja studieförbundens och folkhögskolornas folkbildningsinsatser som är kopplade till turismverksamhet inom natur- och kulturarvet. Detta skapar goda förutsättningar för att levandegöra ett kulturarv som präglas av mångfald, förändring och dynamik.

Inom det prioriterade området ”minskat utanförskap och segregation” anger *Västra Götaland 2020* följande insats:

- ”Utveckla en regional framtidsbild som stödjer hållbar utveckling i Västra Götaland”. Folkhögskolornas och studieförbundens profilerade arbete

skapar goda förutsättningar för en framtidsbild som präglas av mångfald och öppenhet.

Uthållig och mer hållbar tillväxt

En förutsättning för hållbar tillväxt är förmågan att kombinera utmaningar och omdaningar med gemenskap och tillit. Bildningsprocesserna inom folkbildningen utgår från en helhetssyn på individen som är bildande, medvetandegörande och identitetsutvecklande. Lärandemiljöerna är trygga, bekräftande och personlighetsutvecklande samt skapar sociala sammanhang med låga ingångströsklar och accepterande miljö.

Folkbildningen kan vara en resurs för offentlig sektor, myndigheter och andra aktörer som uppdragstagare, eller samarbetspartner, när det gäller hälsofrämjande insatser, rehabiliteringsinsatser, fortbildning eller folklig mobilisering i närsamhället. Folkbildningen är en del av civilsamhället och bör i högre utsträckning utnyttjas som en resurs för konkreta folkhälsoinsatser enskilt eller i samarbete med aktörer i närsamhället.

Ökad delaktighet och kreativitet

Inom det prioriterade området ”ökad delaktighet och kreativitet” anger Västra Götaland 2020 följande insatser:

- ”Främja en aktiv och nyskapande kulturregion för alla i hela Västra Götaland”. Studieförbunden och folkhögskolorna är i hög utsträckning en resurs och ett nav för lokala kultur- och föreningsaktiviteter. Det kan handla om att arrangera kulturarrangemang eller vara en lokal resurs för konferenser, upplevelseturism eller aktiv semester. Folkbildningen är också en resurs för föreningslivet och nya sociala rörelser i form av plattform för medlemskolning, kompetenshöjning, kursverksamhet, arrangemang eller projekt.
- Genom samverkan med folkhälsokommitténs kan exempelvis kultur- och fritidsutbudet i Västra Götaland stärkas med ambitionen att särskilt nå äldre med små ekonomiska resurser och äldre med utländsk bakgrund.

Samverkan

En förutsättning för att uppnå målen i *Västra Götaland 2020* är samverkan mellan främst Västra Götalandsregionen, kommuner och kommunalförbund, staten samt den organiserade folkbildningen. På kommunal nivå krävs därför stödsystem som skapar goda förutsättningar för fria och frivilliga bildningsprocesser och stödsystem som uppmuntrar till studiecirklar, kurser och kulturprogram med hög kvalitet. Den organiserade folkbildningen bygger på en lång självförvaltningstradition där folkhögskolorna och studieförbunden utifrån sina profileringar formulerar egna mål med sin verksamhet. Samverkan och dialog ska därför bygga på respekt och förståelse för varandras olikheter och särdrag. Folkhögskolor och studieförbund kan ta en mer aktiv roll som en utbildningsresurs för offentlig sektor, myndigheter, näringsliv och andra aktörer. För att uppnå detta är det viktigt att föra en aktiv dialog i framtagande av strategier, handlingsprogram och andra åtgärder på delregional och kommunal nivå.

4. Uppföljning

Folkbildningens nytta är komplex och svår att analysera. Utifrån visionen *Det goda livet* och folkbildningens förutsättningar kan man urskilja fyra områden där folkbildningens samhällseffekter är särskilt relevanta: samhällsnytta, individutveckling, socialt kapital och kulturell delaktighet. Folkbildningens samhällseffekter finns inom områdena utbildning och kompetens, kultur och folkhälsa. Det statliga stödet följs upp av departement och myndigheter. Folkbildningsrådet och folkbildningens aktörer genomför egna uppföljningar relaterade till sina mål med verksamheten. Västra Götalandsregionen följer upp sina insatser relaterade till *Kulturplan 2013-2015* och tillväxtstrategin *Västra Götaland 2020*. Västra Götalandsregionen kommer dessutom att medverka till att utveckla nya former för uppföljning och utvärdering som för närvarande är under omprövning.